

Zorgschakel
Enschede

Palliatieve sedatie en morfinepomp

Mth team

Zorgschakel Enschede 2025

Doel van de scholing

Kennis delen en bevorderen over:

- De zorg rondom palliatieve sedatie
- De zorg rondom een morfine pomp

Zorgschakel
Enschede

Zorgschakel
Enschede

Wat is palliatieve sedatie?

- Het opzettelijk verlagen van het bewustzijn van een cliënt in de laatste levensfase met als doel ondragelijk/ onbehandelaar lijden te verlichten en **niet** het leven te verkorten.

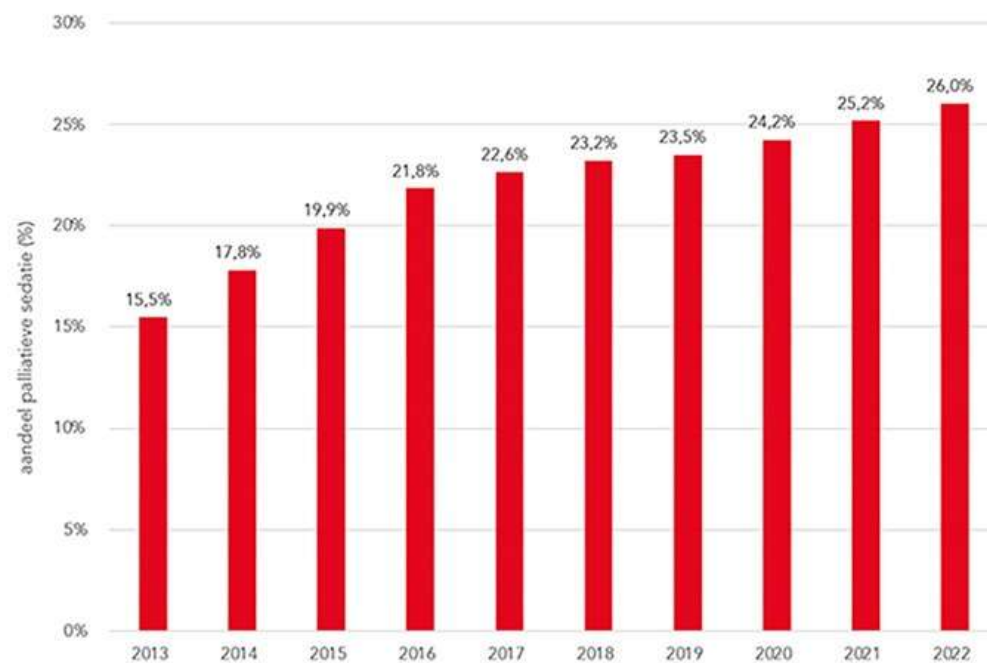
“Slapen is niet lijden”

Hoe vaak komt het voor?

Zorgschakel
Enschede

Aandeel palliatieve sedatie in de thuissituatie neemt al jaren toe

Percentage palliatieve sedatie in de thuissituatie ten opzichte van alle overlijdens in Nederland (2013-2022).

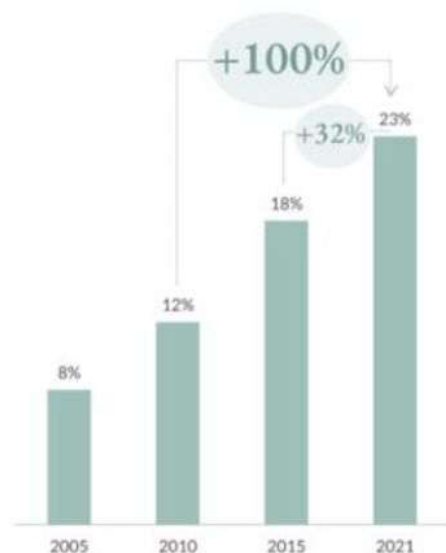
Palliatieve sedatie in Nederland

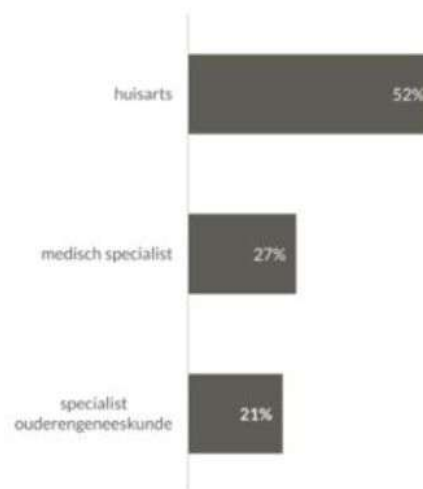
Zorgschakel
Enschede

Palliatieve sedatie in Nederland (2021)

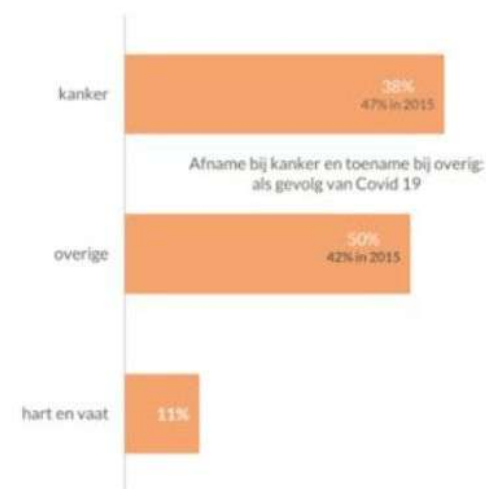
Aantal

Door

Onderliggende ziekte

Vierde evaluatie Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding: mei 2023

Zorgschakel
Enschede

Voorwaarden voor start sedatie?

- Verwacht overlijden binnen 1 á 2 weken
 - Een of meerdere onbehandelbare symptomen
 - Minimale intake
-
- Doel: Comfort
 - Het versnelt het overlijden niet!

De meest voorkomende onbehandelbare symptomen zijn?

- Pijn 69%
- Benauwdheid 53%
- Angst 39%
- Delier/onrust 32%
- Misselijkheid/braken 24%
- Jeuk 21%

- 50% Heeft meer als één symptoom

Vormen van palliatieve sedatie

- Acute palliatieve sedatie
 - Wanneer?
- Continue palliatieve sedatie
 - Via giften of pomp
- Intermitterende palliatieve sedatie
 - Wanneer?

Sedatie/euthanasie

Verschillen palliatieve sedatie en euthanasie

	Palliatieve sedatie	Euthanasie
Doel	Verlichten van lijden door verlagen van bewustzijn	Opheffen van lijden door beëindiging van leven
Wanneer	Alleen in de laatste levensfase	Niet alleen in de laatste levensfase
Omkeerbaar	Ja	Nee
Levensverkorting	Nee	Ja
Natuurlijk overlijden	Ja	Nee
Dosering	Op basis van klachten	Snelle overdosering zodat de dood volgt

Voordelen (continue) sedatie via pomp(en)

- Minder belastend voor cliënt, familie en zorg.
- Stabieler toediening
- Makkelijker aan te passen
- Bolus mogelijkheid

Welke medicatie

- **Midazolam:** Angst en onrust en slaap
- **Nozinan**
- **Propofol**
- **Morfine:** Bij benauwdheid, pijn en ongemak

Zorgschakel
Enschede

<https://palliaweb.nl/richtlijnen-palliatieve-zorg/richtlijn/palliatieve-sedatie>

Zorgschakel
Enschede

Overlijden en palliatieve sedatie

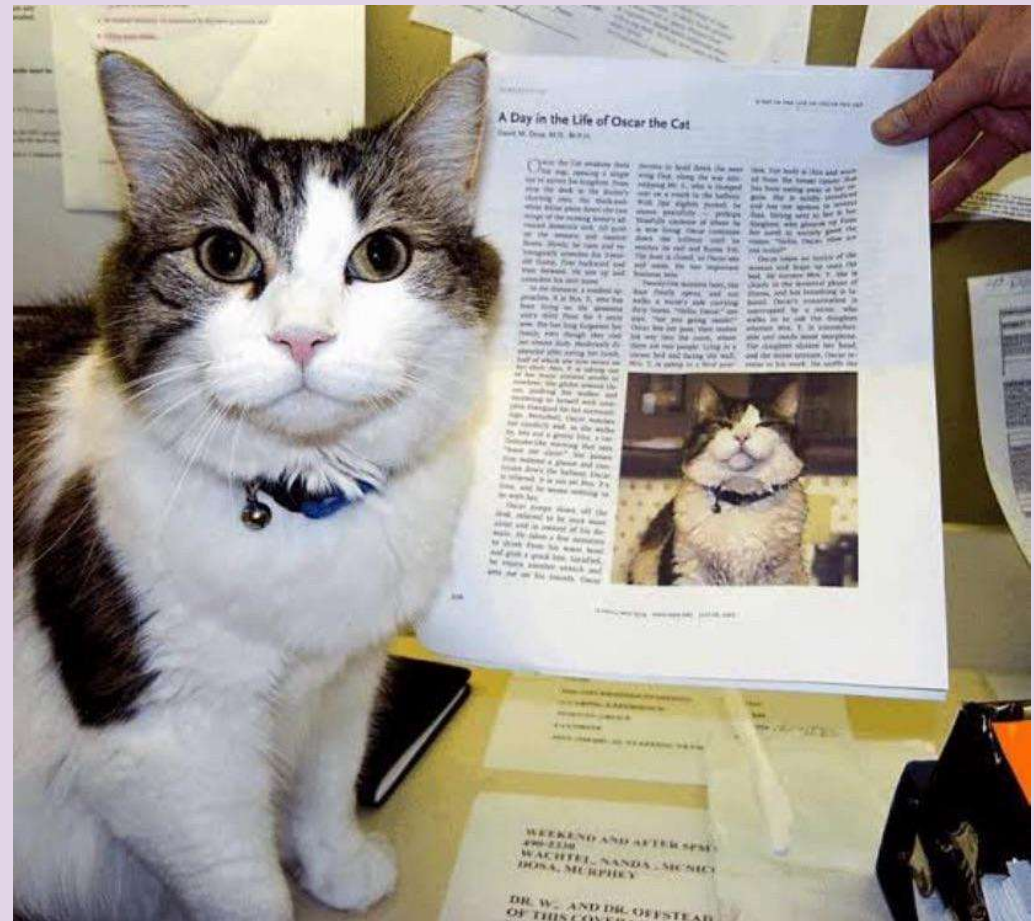
- 47% binnen 24 uur
- 47% binnen 2-5 dagen
- 6% binnen 1-2 weken

Kunnen we overlijden zien aankomen?

Zorgschakel
Enschede

- Oscar the Cat

Wat gebeurt er als we dood gaan?

- Het lichaam raakt intern ontregelt
- Er komen meerdere stoffen vrij (toxines)
- Dit leidt tot groot aantal aan verschijnselen in de laatste weken van iemands leven.
- Dit noem je de Final Common Pathway

Zorgschakel
Enschede

Anorexie/cachexie syndroom

- Gebrek aan eetlust/vocht
- Afvallen
- Vermoeidheid
- Ingevallen wangen, spitse neus en diep liggende ogen
- Verzwakken
- Verlies spieren
- Bedlegerig

Verminderde pompfunctie hart

- Het lichaam houdt zo lang mogelijk de doorbloeding van hart en longen in stand
- Overlevingsmechanisme
Met als gevolg:

Verschijnselen verminderde pompfunctie hart

- Koude handen, voeten en neus
- Paarsblauwe vlekken
- Grauwe kleur
- Droge mond
- Weinig urine
- Transpireren door lage bloeddruk/terminale koorts
- Benauwdheid
- Sufheid
- Zwakke pols

Zorgschakel
Enschede

Verminderde functie lever en nieren

- Ophoping van Afvalstoffen
- Medicatie stapeling

Gevolg:

- Sufheid
- Geel zien
- Jeuk
- Misselijkheid

Zorgschakel
Enschede

Zuurstoftekort in de hersenen

- Suf/slaperig
- Hoest- en slikreflex neemt af
- Reutelen
- Ademhaling veranderd:
- Cheynes stokes /Snelle /oppervlakkig/traag

Aandachtspunten rondom palliatieve sedatie

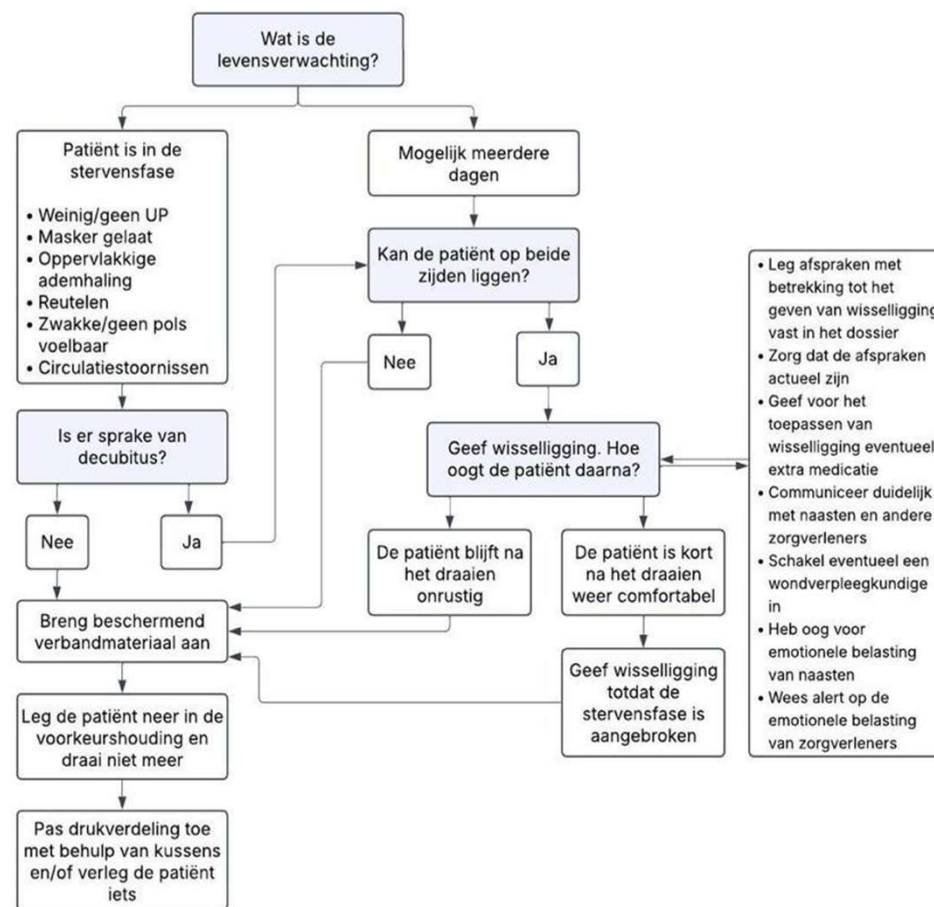
- Afscheid nemen
- Voorkeurshouding
- Mondverzorging
- Katheter ?
- O2 stoppen ?
- Welke info geef je?
- Angst voor stikken
- Roken, alcohol, drugs en benzodiazepine gebruik

Beslisboom

Wel of niet draaien?

De beslisboom

Zorgschakel
Enschede

Kort samengevat:

In de echte stervensfase niet tenzij: Decubitus

Als het langer duurt als verwacht: Wel!

- Goede observatie en uitleg belangrijk
- Bolus geven voordien

Zorgschakel
Enschede

Comfortabel?

- Hoe zie je of iemand comfortabel is?
- Wanneer op de bolus knop drukken?
- Wat doen bij reutelen?
- Wanneer Mth team bellen?
- Nachtzorgteam
- Midazolam en morfine zorgen niet voor eerder/sneller overlijden!

Zorgschakel
Enschede

Het lijkt erop dat “slapend sterven”
een nieuw normaal wordt.

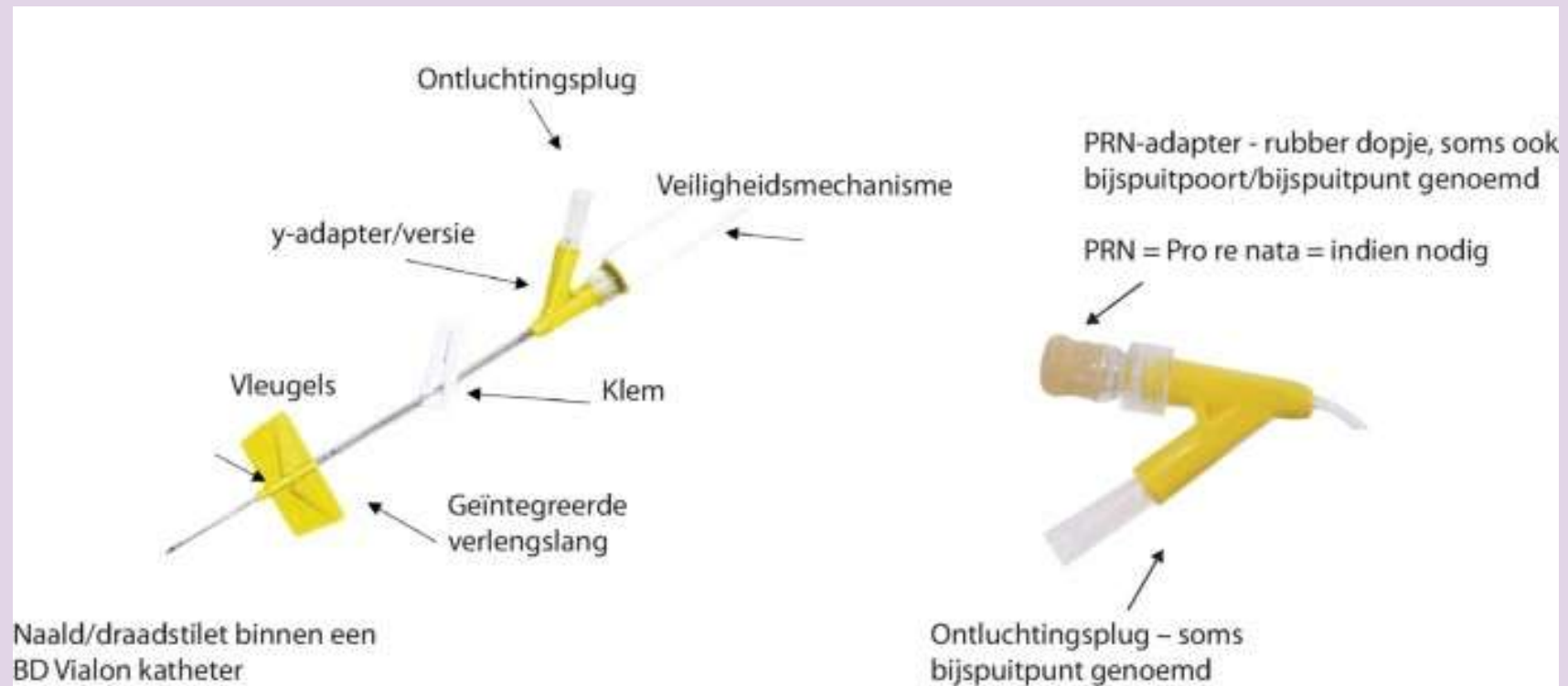
”

Maarten Scholten, hospice arts (UK) in Medisch Contact okt 2022

Gebruik sc naaldjes

- Saft intima of nexiva
- Waar plaatsen?
- 30-45 gr sc
- Protocol instelling
- Wanneer wisselen?
- Hoe medicatie toedienen via de naaldjes?
- Hoeveel ml max toedienen per naald/keer

Zorgschakel
Enschede

BD Nexiva™
Closed IV Catheter
System – Dual Port

Zorg rond morfinepomp

Zorgschakel
Enschede

Zorgschakel
Enschede

Wanneer?

- Orale medicatie helpt onvoldoende
- Veel of hoge dosering pijnmedicatie
- Niet medicatie trouw
- Te mager voor pleister
- Slikproblemen

Zorgschakel
Enschede

Voor- en nadelen

Voordelen:

- Stabiele toediening zonder pieken en dalen
- Beter te doseren
- Bolus mogelijkheid

Nadelen:

- Je zit aan een pompvast
- Kans op infiltraten

Veel gehoorde fabels rondom morfine (pomp)

Zorgschakel
Enschede

- Begin van het einde/ laatste redmiddel
- Verslavend
- Levensverkortend
- Versuffend
- Ademhalingsproblemen

Mth team en de pomp

- Aanmelding via huisarts/Sog
- Dosering orale medicatie omrekenen
- Medicatie via eigen apotheek
- Subcutaan
- 1e week dagelijks bezoek voor juiste instelling
- Daarna 2x pw

Morfine		Fentanyl		Oxycodon		Hydromorfon		Tramadol	Buprenorfine
oraal	s.c./i.v.	pleister	oraal	s.c./i.v.	oraal	s.c./i.v.	oraal	pleister	
mg/24 uur	mg/24 uur	µg/uur	mg/24 uur	mg/24 uur	mg/24 uur	mg per 24 uur	mg/24 uur	µg/uur	
30	10	12	20	10	6	2	150	-	
60	20	25	40	20	12	4	300	-	
120	40	50	80	40	24	8	-	52,5	
180	60	75	120	60	36	12	-	-	
240	80	100	160	80	48	16	-	105	
360	120	150	240	120	72	24	-	-	
480	160	200	320	160	96	32	-	-	

Zorgschakel
Enschede

Aandachtspunten

- Wanneer bolussen?
- Wat te doen bij infiltraten?
- Wanneer ophogen?
- Bijwerkingen
- Orale medicatie/fentanyl pleister stop

Handige websites

Zorgschakel
Enschede

**Zorgschakel
Enschede**

[illegible]

Deze infographic is mogelijk gemaakt door het Nationaal Programma Palliatieve Zorg E.
Illustraties: Marjolijn Olfendick / Studio Nono
Wormland: Mielke van Oort.

© 2010 Blackwell Publishing Ltd *Journal of Internal Medicine* 267: 103–110

100%

open the door

<https://www.carend.nl/artikel/carend-infographic-palliatieve-zorg>

Vragen

Zorgschakel
Enschede

